

Als Reials Col·legis.

L'Arxiu Comarcal del Baix Ebre compta amb quatre quilòmetres lineals de documents, principalment de la ciutat de Tortosa. Els més antics són del segle XII.

Últim llibre publicat.

Albert Curto ha publicat aquest 2023 el llibre fotogràfic 'Dones ebrencques', dins la col·lecció Catalunya Desapareguda, de l'editorial Efadós.

d'Aragó a ser el sud de Catalunya.

Com arriba a la direcció de l'Arxiu?

Primer vaig tenir l'oportunitat de treballar en arqueologia, en unes excavacions a la plaça de la Cinta l'any 1984. Hi vam trobar tot un hàbitat continuat des d'època romana. Amb un parèntesi a Barcelona donant classes a la universitat, finalment vaig fer cap a l'Arxiu. Llavors estava juntament amb el Museu, a l'església de Sant Domènec. El primer vincle va ser per la tesina, anava a diari per a recollir la informació, i vaig entrar en contacte amb Jesús Massip, que era el director. Hi va haver primer una plaça de tècnic i després quan es va jubilar Massip, vaig passar a la direcció. Hi porto 31 anys.

Així, treballa cada dia als Reials Col·legis, edifici emblemàtic del Renaixement tortosí.

Sí, ha estat un edifici que des dels orígens ha estat lligat a la docència, primer dels moriscos, durant més d'un segle -amb intervals- com a Col·legi de Sant Lluís o com a seu de la UNED, abans d'acollir l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre.

Quina és la joia de la corona de l'Arxiu?

Seria el Llibre dels Costums de Tortosa, del 1272 (segons la data que hi consta): és el còdex més emblemàtic.

I el document més antic?

La carta de poblament, que s'atorga el 1149 però que en tenim conservada una còpia del 1153. És l'origen de la ciutat actual, derivada de la conquesta cristiana, i també del propi arxiu històric. La conquesta aquí va ser de caràcter internacional, era una ciutat molt cobejada, a l'extrem d'Al-Àndalus, i es va aconseguir amb la suma de moltes forces (els Moncada, els genovesos, de Provença,...).

Quins són els documents més abundants?

L'Arxiu té quatre quilòmetres lineals de documents. Volumètricament, els fons més abundants corresponen a l'Ajuntament de Tortosa i el fons notarial del districte de Tortosa, que arranxa a mitjans del segle XIV i del que hi ha més de 4.000 volums. Capítols matrimonials, testaments, compra-ventes, poders... a un notari es va per tot. Donen molta informació de com era cada època.

Alguna curiositat?

Hi ha fons singulars, com és el cas del cine Fèmina, que permet conèixer la gestió d'una empresa lúdica. S'hi conserven els taqui-

Curto, al claustre dels Reials Col·legis de Tortosa. FOTO: JOAN REVILLAS

llatges, la correspondència amb distribuïdores, la programació, cartellera i fotografies. La gràcia és que és continuat al llarg de mig segle, entre els anys quaranta i noranta. També és interessant el fons de Ràdio Tortosa, amb 40.000 vinils.

Què es requereix per guardar tota aquesta documentació?

Per al paper, és necessari mantenir una temperatura i humitat. No hauríem de pujar dels 20 graus i afortunadament l'edifici dels Reials Col·legis, amb grans parets de pedra, manté la temperatura. La humitat no hauria de superar el 55 per cent. És cert que hi fa vent, però també hi ha de vegades humitats perquè la capa freàtica està molt alta a Tortosa. Quan excavaves de seguida surt aigua.

Hi ha un problema d'espai?

Sí, des de fa almenys quinze anys.

Per entendre la documentació més antiga cal formació específica?

Sí, perquè molts documents estan en llatí, i també en català antic. Sóc medievalista, i antigament, es demanava aquest requisit als arxivers. M'he format en paleografia: l'escriptura antiga, que està plena d'abreviatures. És una altra manera d'escriure, amb lligams i altres elements que cal conèixer.

És molt consultat l'Arxiu?

Presencialment tenim cada dia sis o set persones. Però és la punta de l'iceberg. Perquè sobretot són molt consultats els fons que tenim digitalitzats, com pergamins i en especial l'hemeroteca

«El fons notarial es remunta al segle XIV, té 4.000 volums i dona molta informació de totes les èpoques»

«El paper perdura. En especial el paper antic, aguanta millor que molts suports digitals»

«Recordo amb especial afecte les recerques sobre el Vapor Anita i el Balneari de Cardó, pel tracte amb la gent»

«Al monument de la batalla de l'Ebre se li pot donar la volta i que sigui un símbol contra la dictadura»

històrica, amb una vintena de capçaleres de diaris de Tortosa, des de 1880. De forma sistemàtica, des de fa anys digitalitzem la premsa, perquè és molt consultada, té demanda. No necessites tenir coneixement de llatí o paleografia i abasta un públic més ampli.

Però no tot es digitalitza.

És que tampoc tot pot ser públic, per protecció de dades i altres qüestions. I en material més històric, hi ha documents que no és necessari que es digitalitzin. A més, en bones condicions, el paper aguanta molt, en especial l'antic, més que molts suports digitals. El paper perdura.

En la faceta d'autor, quants llibres ha publicat?

Potser una vintena, hi ha els que són fruit d'una investigació i d'altres que s'adrecen més a la difusió dels fons de l'Arxiu, especialment d'imatges: és el cas de les 'Fines tres al passat', de les que hi ha deu volums. El primer llibre que vaig publicar va ser 'La intervenció municipal en l'abastament de blat d'una ciutat catalana: Tortosa segle XIV' (1988), que va guanyar el premi Carreras Candi d'estudis històrics.

I quin ha estat l'últim?

«Dones ebrencques», aquest any, basat en diversos fons i arxius.

Algú que recorde especialment?

Recordo amb afecte especial les obres sobre el Vapor Anita i sobre el balneari de Cardó. És un tipus d'investigació més contemporània i més humana, de contacte amb la gent, i per això també més agraïda. En temes més

antics, és una labor més individual, només tens contacte amb els documents.

Tortosa és una ciutat amb un extens i important patrimoni. Com el veu?

Tortosa té un llegat patrimonial molt ampli i crec que no ha quedat encara una sensibilitat suficient per a la seua defensa. Un exemple són les cases de davant de la catedral que es van tombar. En cinquanta anys moltes concepcions han canviat, per exemple el maltractament als animals, el respecte als arbres, però amb el patrimoni encara no. Qui se n'encarrega, qui vetlla pel patrimoni? Hi hauria d'haver una figura específica per tenir-ne cura, com ara un arqueòleg municipal.

Què demana?

És evident que els grans edificis o elements ningú vol que es toquin, però parlo d'elements menors, que passen desapercebuts però també tenen el seu interès. I si no hi ha ningú que se'n preocupi, s'acaben perdent. Per exemple, les plaques que recorden el nivell de les riuades de l'Ebre, o nínxols i làpides d'interès al cementiri.

Ha sigut defensor de mantenir el monument de la batalla de l'Ebre al mig del riu.

És un tema polèmic, però perquè hi ha hagut la intencionalitat que sigui polèmic. Jo el deixaria com està, però a la pilastra es podria posar, per exemple, «mai més una guerra civil, mai més una dictadura». Perquè quedi clar que no és una apologia, sinó un recordatori, d'uns fets que no s'han de repetir. Hi ha un article a la llei de memòria que permet l'excelsionat d'aquell monument que s'entén que té un valor artístic, i aquest el té. Sent intel·ligent, se li pot donar la volta, i que sigui un element contra la dictadura. Com s'ha fet en molts altres països, que sigui un testimoni per a les generacions futures, perquè no es torne a repetir.

A Tortosa ja hi ha monuments i edificis que s'han traslladat.

Aquest és un mal menor, millor traslladats que aniquilats, però no és bo. En aquest trasllat s'han descontextualitzat i s'ha perdut una part de la riquesa. És el cas de la Llotja al Parc (originalment estava vora el riu Ebre).

Li queden dos anys per jubilar-se. Quins projectes vol emprendre?

Voldria tancar expedients, acabar investigacions que tinc obertes. Un és sobre l'origen de la producció de xocolata a les Terres de l'Ebre, o un altre sobre la història dels arbres monumentals més emblemàtics de la ciutat, però n'hi ha molts més.